

FEDOR:

Škrat v Krimu.

aš barjanski čudak — Kosov Matevž — živi v vasi
Hauptmanicah.

Malodane ustrašimo se močno brkatega in bra-
datega moža, če ga ugledamo pred njegovim pol-
podrtim domovjem; pomirimo se šele, ko začu-
jemo iz njegovih ust prijazen »dober dan« in vidimo,
da se mu nabira zarasteno lice v prijazne gube. Ako
nismo ravno preveč ošabni, se nam nudi ugodna
prilika, da se dodobra razgovorimo. Matevž je že
take narave, da rad veliko govori in je vesel, če
ga kdo utegne poslušati. Naj že takoj sedaj ome-
nim, da ravno zaradi te svoje lastnosti naš znanec

pri Barjanih ne uživa tistega spoštovanja, ki se poštenemu človeku spo-
dobi. Da, še več! Zlobni jeziki trde, da se v čestitljivi Matevževi glavi
vrti eno kolesce preveč — oziroma premalo — kar je časih vseeno.

Mi takim in enakim obrekovalcem ne verjamemo; sama škodoželj-
nost jih je. Zato se z Matevžem zaupno pomenkujemo. Marsikaj zani-
mivega nam ve povedati zgovorni pripovedovalec; slednjič pogleda par-
krat tja proti mogočnemu Krimu, se namuzne in vpraša: »Ali vam je to
znano, da so v Krimu videli že samega hudobca ali škrata?«

»Škrat — bognasvaruj! Nič še nismo slišali o tem.«

Matevž se zadovoljen odkašlja in iznova zastavi besedo:

Pred kakimi petimi leti je bilo. Sneg je baš skopnel, in travniki so
ozeleneli. Kukavica in škrjanec sta že pela; Velika noč je bila pred durmi.
Tisti čas torej jamejo hauptmanški otročaji siliti vame, naj jim naredim
butare, da jih na Cvetno nedeljo poneso v cerkev. Kar nehalo so me dra-
žiti in mi nagajati in sladki so postali. »No,« si mislim, »saj vendar niste
tako jako hudobni — pa naj bo!« Obljubim jim butare. Ampak saj veste,
za lepo butaro je treba bršljana. Kje naj ga dobim na Barju? Po naših
vrbah in jelšah se to lepo zelenje ne opleta. — Nič drugega mi ne kaže
— neke nedelje popoldne se napotim v Ižance. S sabo vzamem veliko
rdečo ruto, da povežem vanjo bršljan. Uro hodá daleč tudi nisem mogel
iti razoglav, kakor sem doma; zato nataknem na glavo edino pokrivajo,

ki sem ga imel pri hiši — pravi turški fes. Moj rajnki oče — Bog jim daj dobro! — so mi ga prinesli iz Bosne, kjer so delali v šumah.

Tako opremljen in opravljen se pospnem blizu Podkraja Krimu na pleča. Že precej visoko sem, ko zapazim ob potu lepo, visoko hojo, na gosto porasteno z bršljanom. Takoj mi je všeč; splezam nanjo in tik pod vrhom se ustalim v močni rogovili. V naročju razgrnem ruto in pričnem obtrgavati bršljan. Bilo je že pozno popoldne; solnce je pravkar zahajalo, obsevalo s poslednjimi žarki drevesne vrhove in pozlatilo tudi mene.

Ko tako čepim in smučem bršljan, ves zatopljen v svoje delo, začujem neke stopinje. Pokukam doli skozi vejevje in vidim, da sopihata v hrib ženska in možak. Mirno obtrgavam naprej. Kar mi zadoni na uho prestrašen klic: »Jezus, Marija! Janez, ali ga vidiš?«

Sklonim se dol, da vidim tudi jaz, kakšno strašilo je stopilo onima dvema na pot. Napenjam si oči, a ne uzrem ničesar; pač pa zija dvoje preplašenih obrazov gor v hojo — vame, ki sem mirno sedel v rogovili! »Ali sem jaz kaka pošast,« pomislim, in jeza me pograbi. Da bi telebanoma strah nekoliko povečal, se s svojega sedeža vzravnam in zabrlizgam na vso moč skozi prste.

»Jej, jej, hudoba!« krikneta postavi pod mano in jo ubereta po hribu navzdol.

»Ha — ha — ha,« se smejem jaz in jima zažvižgam še parkrat v slovo. Nato sedem zopet in kmalu imam ruto polno. Mračilo se je že, ko se odpravim proti domu.

Minilo je nekaj časa. Ne da bi se bahal — lepših butar od mojih na Cvetno nedeljo ni bilo videti v cerkvi. Prišla je Velika noč.

Na velikonočni ponedeljek popoldne zavijem k »Jaki« na požirek pijače. Kmalu za menoj jo primaha v izbo Kovačev Andrejec iz Strahomera. Ko prijateljsko pijeva skupaj, mi bolj potihoma zašepeče na uho: »Ali že veš, Matevž, da v Krimu gospodari hudobec?« — Jaz ga debelo pogledam in samo povprašam, če mu morda vino prehudo ne stopa v glavo. — »Misliš, da me par kozarcev Jakove kisline že upijani?« se razjezi Andrejec. »Le poslušaj. Držajev Janez iz Podkraja in njegova žena Urša gresta tiste dni pred Cvetno nedeljo v Krim po drv. Kar sapo jima zapre, ko ugledata na visoki hoji škrate. Rdeče hlače in rdečo čepico je imel ter brado do pasu. Opazi ju; srdit silno zažvižga in se zaguglje na hoji do tal. Janez in Urša zbežita; šele, ko dospeta v dolino, poneha strašno žvižganje.«

Andrejec dokonča svojo povest, jaz pa prasnem v smeh.

»Kaj se grohotaš?« me posvari. »Ali ne verjameš, da je res, kar sem povedal?«

»To se ve, da je res. Jaz celo za škratovo ime vem. Za Kosa Matevža se piše spak, ki je tako hudo prestrašil vas Izance.«

Nato pojasnim začudenemu Andrejcu, kako in kaj. Prav pošteno sva se tisto popoldne smejala oba pri »Jaki.«

Ko je Držajev Janez zvedel, pred kom je ubiral pete, ga je bilo v početku malo sram. Ljudje so postajali vedno nadležnejši in vedno hujše šale so uganjali z njim.

Naposled si je siromak pomagal iz zadrege z zvijačo, skovano na račun resnice in v škodo svoje dobre zakonske polovice.

»Pravzaprav,« se je moško odrezal vsakemu radovednežu, »sem jaz takrat prav dobro vedel, da tisti v hoji ni nihče drugi kot Kosov Matevž iz Hauptmanic. Tako je! Toda moja žena Urša ni bila istih misli. Zakričala je in zbežala. Jaz sem stekel za njo, ampak samo zato, da bi ji pojasnil zmoto. Kaj hočemo, jako se ji je mudilo v dolino, in pri najboljši volji je nisem mogel dohajati. Bojzljiva ženska je hud križ božji, tako vam povem!«

Sirota na materinem grobu.

*Po svetu moram danes, draga mati,
ko s snegom mede spet vihar tuleč;
doma se huda mačeha košati
in mene videti ne mara več!*

*Očetu, ki tako me rad imel je,
pa jaz sem zdaj na svetu zadnja stvar,
v gostilnice zahajati začel je,
s kletvino pozno vrača se vsekdar.*

*Oj, mama, draga moja, zlata mama,
naj tudi jaz za tabo priti smem!
Kam neizkušena sirota sama
podati hočem zdaj se v mrazu tem?!* —

*Tako uboga deklica vzdihuje,
solzé grob materini ji kropé;
dobrotni Bog pa njene vzdihé čuje
in doigne k materi dušico nje. —*

Fr. Rojec.

